

Hava kirliliği sağlık sorunlarını ciddi boyutlara taşıyor:

TEMİZ HAVA HAKKI PLATFORMU'NDAN HAVA KİRLİLİĞİ İÇİN 10 MADDE LİK YOL HARİTASI

- Kış aylarının gelmesiyle birlikte hava kirliliği alarm vermeye başladı. Hava kirliliğine uzun süre maruz kalan insanlarda kronik hastalıkların ortaya çıkması sebebiyle COVID-19 gibi virüslerin etkileri daha ölümcül olabiliyor.
- İstanbul, 2017'den beri hava kirliliğine bağlı ölüm sayısının (3 bin 761) en yüksek olduğu il. İstanbul'u İzmir (2 bin 75) ve Manisa (bin 680) takip ediyor. Iğdır, Düzce, Manisa, Bursa, Kahramanmaraş ve Afyon'da hava kirliliği, çözülemeyen kronik bir sorun.
- Temiz Hava Hakkı Platformu, 2021'de Türkiye genelinde temiz hava solunması ve COVID-19 salgını ile mücadele etmek için 10 maddeden oluşan çözüm önerilerini paylaştı.
- Buna göre, akciğerlerden solunarak kana karışan ve kanserojen olan ince partikül maddeler (PM_{2.5}) için Dünya Sağlık Örgütü'nün kılavuz değerleri ile uyumlu sınır değerler kabul edilmeli. Ayrıca, sanayi tesislerine izin verilmeden önce sağlık etki değerlendirmesi (SED) yapılmalı.

Kışın gelmesiyle hava kirliliği ve buna bağlı olarak da diyabet, akciğer hastalıkları, astım, kalp hastalıkları ve kanser gibi kronik sağlık sorunları artıyor. Kirli hava solunması hem kronik hastalıklara neden oluyor hem de var olan kronik hastalıkları alevlendirerek COVID-19 etkilerinin daha ölümcül seyretmesine neden olabiliyor.

Sağlık ve çevre alanında faaliyet gösteren 16 kurumun oluşturduğu Temiz Hava Hakkı Platformu, Türkiye'de özellikle kış aylarında artan hava kirliliğine dikkat çekerek, hava kalitesinin iyileştirilmesinin insan sağlığı üzerinde olumlu etkileri olacağını söylüyor.

KİRLİ HAVA SOLUYANLAR COVID-19 KARŞISINDA DAHA KIRILGAN

Temiz Hava Hakkı Platformu Türk Tabipleri Birliği Temsilcisi Prof. Dr. Nilay Etiler "Hava kirliliği, kronik solunum yolu hastalıkları, kalp ve damar hastalıkları, hipertansiyon, diyabet, felç ve özellikle akciğer kanseri gibi COVID-19'un şiddetini ve ölüm riskini artıran önemli bir risk faktörü. Havası kirli olan bir yerde yaşamak COVID-19 virüsünün yol açtığı hastalıklar gibi solunum yolu enfeksiyonlarına zemin hazırlıyor. Bu nedenle pandemi ile mücadele edebilmek için hava kirliliğinin azaltılmasını sağlayacak önlemlerin de alınması gerek" diyor.

Mart ve Haziran ayları arasında Türkiye’de uygulanan karantina ile trafikte yaşanan azalma sonucu büyük şehirlerde hava kalitesinin kısmen iyileştiğini, ancak yapısal önlemler alınmadığı için kirliliğin tekrar eski haline döndüğünü belirten Temiz Hava Hakkı Platformu Türk Tabipleri Birliği Temsilcisi Doç. Dr. Gamze Varol, Türkiye’deki tabloyu şu şekilde özetliyor: “Geçmişte hava kirliliğine maruz kalmış olmak, insanları COVID-19'a karşı daha savunmasız hale getiriyor ve ölüm oranlarını yükseltiyor. Platformun verilerine göre 2019 yılında Türkiye’de yeterli hava kalitesi verisi (PM₁₀) elde edilebilen 51 ilin yüzde 98’inde, Dünya Sağlık Örgütü’nün (DSÖ) sınır değerlerinin üzerinde kirli hava solundu. Son dört yıl boyunca düzenli olarak yüksek derecede kirli hava soluyan Iğdır, Düzce, Manisa, Bursa, Kahramanmaraş ve Afyon’da hava kirliliği sorunu çözülemeyen kronik bir sorun haline gelmiştir.

Türkiye’de hava kirliliği DSÖ kılavuz değerine indirilseydi, 2019 yılında tüm ölümlerin yüzde 7,9’u (31 bin 476 ölüm) ve 2018 yılındaki tüm ölümlerin yüzde 12,13’ü (45 bin 398 ölüm) önlenebilirdi. Türkiye’de 2017 yılından beri her yıl hava kirliliği trafik kazalarının altı katından fazla ölüme sebep oluyor. Kara Rapor 2020’nin il bazındaki rakamları da bunu ortaya koyuyor: İstanbul, kirli havaya maruz kalan kişi sayısının çok olmasından dolayı, 2017’den beri hava kirliliğine bağlı ölüm sayısının (3 bin 761) en yüksek olduğu il. İstanbul’u İzmir (2 bin 75) ve Manisa (bin 680) takip ediyor.”

“AFŞİN YENİ SANTRALLERİ KALDIRAMAZ”

Zonguldak, Kütahya, Afşin, Çanakkale, Manisa, Sivas ve İzmir gibi, hava kirliliğine sebep olan kömürlü termik santral ve madenlerin yoğun olduğu yerlerde yaşayanların kronik solunum hastalıklarına daha fazla yakalandığı görülüyor. Ayrıca Kahramanmaraş ve Iğdır, ölüm sebepleri arasında hava kirliliğinin en yüksek olduğu iller arasındadır.

Elbistan Hayatı ve Doğayı Koruma Platformu Temsilcisi İbrahim Yalçın şöyle diyor: “Son dört yıldır hava kirliliği riskli derecede yüksek olan Kahramanmaraş’ın Elbistan ilçesinde, iyileştirme yapıldığı söylenerek Afşin-Elbistan A Kömürlü Termik Santrali’nin tekrar çalışmasına izin verildi. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı çevre mevzuatına uyabilmesi için yatırımları yapmamış olan santrallerin çalışmasına izin vermemeli. Daha da önemlisi, Afşin’de çalışmakta olan iki kömürlü termik santrale ek olarak altı yeni santralin daha inşa edilmesi planlanıyor. Yapılan bilimsel çalışmalara göre, mevcut santrallerle birlikte yapılması planlanan santraller önümüzdeki 30 yıl boyunca toplamda 32 bin erken ölüme neden olacak.”

10 MADDEDE HAVA KİRLİLİĞİNE ÇÖZÜM

Temiz Hava Hakkı Platformu, Türkiye’deki tüm kurum ve kuruluşlara hava kirliliğini azaltacak yapısal önlemler alınması için iş birliği çağrısında bulundu. Platform, 2021 yılında temiz hava solunmak için 10 maddelik yol haritasını açıkladı.

1. **Ölçüm:** Hava kalitesi ölçüm istasyonlarının veri kalitesi artırılmalı ve hava kalitesi konusunda şeffaf ve güvenilir veri paylaşımı yapılmalı.
2. **Sınır değer:** Kanserojen ince partikül madde (PM_{2.5}) ile ilgili Dünya Sağlık Örgütü’nün kılavuz değerleri ile uyumlu olan ulusal sınır değerleri içeren mevzuat düzenlemeleri yapılmalı.

3. **Eylem planı:** Tüm iller için hava kirliliği kaynaklarını ve azaltılması için bağlayıcı tedbirleri açıklayan Temiz Hava Eylem Planları hazırlanarak acilen uygulanmalı.
4. **Şeffaf veri:** Hava kirliliğinin sağlık etkilerini ve Türkiye’de her ildeki tahmini erken ölüm sayısını ortaya koyabilecek tüm veri kaynakları kamuoyuna açıklanmalı.
5. **Sağlık etkisi:** Yapılması planlanan sanayi tesislerinin izin süreçlerinde sağlık etki değerlendirmesi (SED) yapılmalı.
6. **İzin süreçleri:** Çevre yatırımlarını tamamlamamış kömürlü termik santrallerin çalışmasına izin verilmemeli.
7. **Teşvikler:** Kömüre dayalı enerji üretimine verilen teşvikler sona erdirilerek, enerji verimliliği ve yenilenebilir enerji kaynaklarından elektrik üretimi için verilen teşvikler artırılmalı.
8. **Ulaşım:** Kentlerde toplu taşıma ve bisikletli ulaşımı teşvik edilmeli, yeşil alanlar artırılmalı. Araçlardan kaynaklanan kirlenici emisyonları azaltacak yasal değişiklikler yapılmalı.
9. **Isınma:** Evsel ısınma için kömür ve doğal gaz gibi fosil yakıtlar yerine alternatif kaynaklar yaygınlaştırılmalı.
10. **Sağlıklı toparlanma:** Salgın sonrası süreçte halk sağlığını merkeze koyan, adil bir geçiş sunan istihdam planları, krizlere dirençli ekonomik toparlanma paketleri oluşturulmalı.

NOTLAR:

- DSÖ verilerine göre dünyada her yıl toplam 7 milyon insan hava kirliliğinin yol açtığı hastalıklar nedeniyle ölmektedir. Dünyada her 10 kişiden 9’u kirli hava soluyor.
- DSÖ, 2013 yılında hava kirliliğini oluşturan etmenlerden olan partikül maddeyi kanserojen ilan etti. Hava kirliliği çevre kaynaklı en büyük sağlık tehdidi olarak kabul ediliyor. Dünyadaki ölüm nedenleri sıralamasında dış ortam kirliliği altıncı, iç ortam kirliliği ise sekizinci sırada yer alıyor. Dolayısıyla bu partiküllerin havadaki oranı, kirliliğinin en önemli göstergelerinden biri.
- Kirli havadaki partikül maddelerin daha büyük boyutlu olanları (PM₁₀) hızla yere çökerken, saç telinin yaklaşık 1/30’u kadar olan bazı parçacıklar (PM_{2.5}) meteorolojik olaylar sonucunda kilometrelerce yol alabilir. Kanserojen olan PM_{2.5} bulunduğu akciğerler içindeki gaz alışverişine müdahale edebilir ve kana karışabilir. PM_{2.5}, tüm dünyada hava kirliliği kaynaklı sağlık sorunlarını incelerken kullanılan bir gösterge kirlenici.
- Türkiye’de PM_{2.5} istasyonları yaygın olmadığından illerin yüzde 74’ü ile ilgili hava kirliliğinin sağlık etkisi ile ilgili yorum yapılamıyor. 2019 yılında Türkiye’de 60 ilde PM_{2.5} seviyesi için yeterli veri yoktur.

KAYNAKLAR:

Kara Rapor 2020: Hava Kirliliği ve Sağlık Etkisi

<https://www.temizhavahakki.com/kararapor2020/>

Afşin'de Kömürün Gerçek Bedeli Raporu <https://www.greenpeace.org/static/planet4-turkey-stateless/2019/09/a6735e23-a6735e23-afsinde-komurlu-termik-santrallerin-bedeli.pdf>

Hava Kirliliği ve Covid-19 İlişkişi Bilgi Notu

<https://www.temizhavahakki.com/hava-salgin/>

Temiz Hava Hakkı Platformu Hakkında: Temiz Hava Hakkı Platformu, doğa koruma ve sağlık alanında çalışan 16 sivil toplum kuruluşunun bir araya gelmesiyle 2015 yılında çalışmalarına başlamıştır. Platformun amacı, öncelikle kömürlü termik santraller olmak üzere; çevresel kirleticilere bağlı olarak ortaya çıkan hava kirliliğinin azaltılması, halk sağlığının korunması ve temiz hava hakkının savunulması için çalışmalar yapmaktır.

Temiz Hava Hakkı Platformu' nun bileşenleri: Avrupa İklim Eylem Ağı (CAN Europe) • Çevre için Hekimler Derneđi • Greenpeace Akdeniz • Halk Sağlığı Uzmanları Derneđi (HASUDER) • İş ve Meslek Hastalıkları Uzmanları Derneđi (İMUD) • Pratisyen Hekimlik Derneđi • Sağlık ve Çevre Birliği (HEAL) • TEMA Vakfı • Türk Nöroloji Derneđi • Türkiye Solunum Araştırmaları Derneđi (TÜSAD) • Türk Tabipleri Birliği (TTB) • Yeşil Barış Hukuk Derneđi • Yeşil Düşünce Derneđi • Yuva Derneđi • 350.org • WWF-Türkiye (Doğal Hayatı Koruma Vakfı)